

genomförs (Rynning s. 324 ff.). Kraven på samtyckets art bör ställas högre om åtgärderna är av särskilt ingripande natur. Exempel på sådana åtgärder är fastspänning i bälte och inlåsning (SOU 1984:64, s 179).

En annan form av samtycke är det hypotetiska samtycket. Detta beskrivs ibland som en särskild form av presumerat samtycke. Med hypotetiskt samtycke förstås att något samtycke faktiskt inte föreligger från den det gäller, men att han eller hon skulle ha samtyckt till åtgärden om han eller hon hade givits tillfälle att ta ställning i frågan (Rynning s. 325 och 385). Det har i lagstiftningen inom hälso- och sjukvård och socialtjänst inte klarlagts under vilka omständigheter ett hypotetiskt samtycke får användas (Ds 2003:47 s. 128).

JO har i ett ärende behandlat frågan om en person kan samtycka till tvångsåtgärder inom hälso- och sjukvården (psykiatri) som inte har stöd i lag. I sitt beslut (JO 3236-2000) redovisar JO att man inte kan samtycka till sådana tvångsåtgärder som bältesläggning.

Samtycke från god man och förvaltare

Att ge vård och omsorg mot en vuxen persons vilja eller att använda tvångsåtgärder kräver stöd i lag. Därmed följer att en god man eller förvaltare inte kan samtycka till vård och omsorg mot den enskildes vilja eller till användning av tvångsåtgärder (2 kap. 12 § RF och SOU 2004:112 s. 452 och s. 728–733).

Samtycke från anhörig

Anhöriga och andra närstående har inte någon rättslig befogenheter att agera som ställföreträdare för en vuxen person.

Att ge vård eller omsorg mot en vuxen persons vilja eller att använda tvångsåtgärder kräver stöd av lag. Därmed följer att anhöriga eller annan närstående inte kan samtycka till vård eller omsorg mot den enskildes vilja eller till användning av tvångsåtgärder (2 kap. 12 § RF och SOU 2004:112 s. 622, 626 och 697).

Som framgår i avsnittet ovan, Skyddet i svensk grundlag, gäller bestämmelserna i RF ”det allmänna”. De gäller inte om det är t.ex. en anhörig som vidtar åtgärder mot den enskildes vilja eller som omfattar tvång. En sådan åtgärd kan däremot falla under brottsbalkens bestämmelser om olaga tvång eller olaga frihetsberövande m.m. Av detta följer att det allmänna (t.ex. en kommun) inte kan sanktionera eller medverka till tvångsåtgärder, som vidtas av anhöriga.

Anhöriga kan inte heller beordra personal eller ställa krav på att personal ska utföra vård eller omsorg mot en persons vilja eller att använda olika tvångsåtgärder (JO 1983-84 s. 156, dnr 3131-1982).

Referenser

Lagar och förordningar

SFS 1962:700	Brottsbalken
SFS 1974:152	Regeringsformen
SFS 1982:763	Hälso- och sjukvårdslagen
SFS 1988:870	Lagen om vård av missbrukare i vissa fall
SFS 1990:52	Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga
SFS 1991:1128	Lagen om psykiatrisk tvångsvård
SFS 1991:1129	Lagen om rättspsykiatrisk vård
SFS 1991:1137	Lagen om rättspsykiatrisk undersökning

SFS 1993:387	Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade
SFS 1993:389	Lagen om assistansersättning
SFS 1998:531	Lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område
SFS 2001:453	Socialtjänstlagen
SFS 2004:168	Smittskyddslagen
SFS 2008:355	Patientdatalagen
SFS 2009:400	Offentlighets- och sekretesslagen

Propositioner

Prop. 1975/76:209	Om ändring i regeringsformen
Prop. 1983/84:111	Med förslag till polislag m.m.
Prop. 1993/94:130	Ändringar i brottsbalken m.m. (ansvarsfrihet m.m.)
Prop. 2005/06:115	Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre
Prop. 2007/08:43	Rapporteringskyldighet av ej verkställda beslut enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) m.m.

SOU och Ds

SOU 1984:64	Psykiatrin, tvånget och rättssäkerheten
SOU 1988:7	Frihet från ansvar. Om legalitetsprincipen och allmänna grunder för ansvarsfrihet
Ds 2003:47	På väg mot en god demensvård
SOU 2004:112	Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna
SOU 2006:110	Regler för skydd och rättsäkerhet inom demensvården
SOU 2007:22	Skyddet för den personliga integriteten

JO

JO 1983-84 s. 150, dnr 3131-1892
JO 1989/90 s. 207, dnr 837-1987
JO beslut den 22 mars 2005, dnr 2169-2004
JO beslut den 19 september 2007, dnr 3236/2006

Övrig litteratur

Rynning, Elisabeth (1994) *Samtycke till medicinsk vård och behandling: en rättsvetenskaplig studie*. Avhandling från Juridiska fakulteten i Uppsala. Uppsala: Iustus

INAKTUELLT

F gppc' lphqto cvkqp"ctv'pt"4232/7/36+hcp'hcf f cu'pgt'qej "dgu@rcu'lt"p"Uqeknuv' tgnugpu
y gddr rcv'<y y y Uqeknuv' tgnugpu'gr wdrlncvkp'gt0F gp'hcp"@gp"dgu@rcu'lt"p"Uqeknuv' tgnugpu
m'pf v'@uv'342": "Uqenj qm .hcz"2: /99; ", 8'890

Rwdrlcgtcf <y y y Uqeknuv' tgnugpu."4232